

Відгук
офіційного опонента
на дисертацію Лю Дань
**«Камерний хоровий спів як феномен виконавської практики межі XX –
XXI століть: когнітивний аналіз»**
представлену на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво»,
галузь знань 02 «Культура і мистецтво»

Авторка дослідження підіймає вельми важливу тему у сучасному музикознавстві – висвітлення камерного хорового співу як феномену виконавської практики Західної Європи та України доби глобалізації, що є цілком актуальною та необхідною для вивчення. Методологічна база роботи ґрунтується на комплексі історико-типологічного, жанрового, стилісового, функціонально-структурного, духовно-семантичного, системного, виконавського, хорознавчого, інтерпретаційного методів, що сприяло отриманню достовірних результатів. Авторка кваліфікаційної наукової праці ставить та цілком успішно досягає вкрай важливу та актуальну мету: «на ґрунті когнітивного аналізу стану новітньої мистецької практики та сучасного хорознавства з'ясувати шляхи актуалізації камерного хорового співу як феномена виконавської практики в умовах глобалізації» (с. 17 дис.). Враховуючи окреслену наукову новизну, вказану на с. 20-21, доведено оригінальність даного дослідження.

Практичне значення результатів роботи очевидне: презентовані аналізи камерних хорових творів можуть бути використані в освітньому процесі мистецьких навчальних закладів під час викладання дисциплін, вказаних у переліку на с. 21 дис. та увійти до репертуару хорових колективів, які розширять і збагатять репертуарну палітру. Запропонований у кваліфікаційній науковій праці алгоритм аналізу поліфонічної фактури хорових творів відкриває нові можливості для осмислення нотних партитур митців XX – XXI століть.

Ознайомившись із текстом роботи можна стверджувати, що дисертантка з Китаю оволоділа науковим стилем викладу матеріалу дослідження, з його

послідовністю, чіткістю та лаконічністю. Термінологічний апарат кваліфікаційної праці ґрунтується на загальноприйнятих наукових засадах. Мова викладення наукових положень, теоретичних і практичних обґрунтувань, аналізів хорових творів є доступною для сприйняття. За структурою робота відповідає вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Дисертація має обсяг основної частини 153 сторінки, складається з анотації, вступу, 2-х розділів, висновків, списку використаних джерел (налічує 123 найменувань, з них – 12 китайською мовою, 10 – іноземними мовами) та додатків (переклад тексту вірша Т. Дабровські «Odpływ» та нотні приклади – Додаток А; відомості про публікації автора за темою дисертації – Додаток Б).

Перший розділ «Сучасне хорове мистецтво як художня система. Методологія дослідження» присвячений висвітленню когнітивного аналізу концептосфери українського хорознавства (підрозділ 1.1); історико-стильової динаміки та структурних концептів наукового моделювання хорового співу (підрозділ 1.2); розгляду неофольклорних зразків французької та латиської хорової музики митців (підрозділ 1.3). Узагальнюючи «пошук авторських хорознавчих концепцій на шляху до виконавської когнітивістики» (с. 23 дис.) у підрозділі 1.1 авторка опирається на праці дослідників І. Бермес, О. Бенч, В. Матюхіна, Н. Белік-Золотарьової, Ю. Іванової, О. Заверухи, Є. Бондар, А. Лащенко, О. Батовської.

У підрозділі 1.2 дисертанткою доведено, що у хоровому мистецтві сучасності акумульовано основні стильові напрямки, жанри, стилі та форми письма, сформовані впродовж історичного розвитку, що відзеркалилось на мисленні та хоровому письмі композиторів і внаслідку позитивно позначилось на формуванні та збагаченні рівня виконавської майстерності як хорових диригентів, так і співаків хору. Досліджуючи концептосферу сучасного хорознавства, дисертантка влучно надає визначення **хорового мислення** *homo cantor* – «когнітивний процес, притаманний носіям хорової творчості та виконавства (співакам-хористам): механізми свідомості працюють на пізнання

композиторського твору, його розуміння та відтворення засобами хорового звучання» (с. 41 дис.). Здобувачка визначає структурні компоненти функціонування концептосфери хорового мистецтва як системи, а саме: хорове письмо, слово-Логос, хорова фактура, хоровий стиль, національний хоровий стиль. Окрім того, цілком обґрунтованою є думка дисертантки, що структура хорового мистецтва за своєю виконавською властивістю, базується на таких складових: виконавський склад, хорова інтонація, хорова фактура, хорова тембрика, колористичність звучання, жанрово-комунікативний формат (с. 44 дис.). У даному підрозділі авторка також окреслює три загальностильові напрямки в Україні від 70-х рр. XX ст.: неофольклорний, українське необароко, тяжіння митців до камерності.

У підрозділі 1.3 дисертантка Лю Дань презентує розлогі та цікаві аналізи камерних хорових творів композиторів, представників французької, латвійської та китайської хорової культури: Ф. Пуленка «Французькі пісні» для мішаного хору, Е. Ешенвальдса «O Salutaris Hostia» і «Stars», Е. Янчевскіса «Atsalums» та «Odprływ», Лінь Хуа «Весна повертається на землю».

У другому розділі «Шляхи актуалізації камерного хорового виконавства в умовах мовностильової взаємодії» авторка зосереджує увагу на розгляді хорової бахіани як важливої ланки професійного камерно-хорового виконавства сьогодення на прикладі виконавських інтерпретацій кантати Й.С. Баха «Meine Seele erhebt den Herren» (BWV 10) камерним хором «Cantus» під керівництвом диригента Е. Сокача та мотету BWV 225 «Singet dem Herrn ein neues Lied» камерним хором «Sentire» під орудою Дмитра Савона (підрозділ 2.1); ролі українського зразка поліфонії на прикладі аналізу хорової обробки народної пісні «Ой у полі три криниченьки» Б. Лятошинського (підрозділ 2.2); літургійних зразків музики Nova musica sacra – «Рекієм» О. Щетинського, «Messa-Memoria» М. Попова, узагальнений аналіз духовних творів Є. Станковича, В. Сильвестрова. Презентовані аналітичні матеріали, котрі охоплюють різностильові та різножанрові камерні хорові твори митців,

дозволили авторці встановити, з одного боку, що камерна хорова музика вирізняється розмаїтістю стилів і жанрів та потребує високого рівня виконавської майстерності; з іншого, – скерованість хорового репертуару колективів сьогодення, в основі якого твори художніх стилів і жанрів різних епох. Окрім того, значною заслугою роботи є глибокий міжкультурний компаративізм: представлені аналізи камерних хорових творів українських і латвійських митців, німецького та китайського композиторів мають вагомий вплив на формування професійного мислення диригента (хористів), його/їх світогляду та професійного зросту (розуміння національного стилю письма, мовної стилістики, мелосу, викладу матеріалу, особливостей звукової колористики та тембру тощо). Такий аспект додає роботі ваги у хорознавчому просторі.

Загальні висновки підсумовують основні положення кваліфікаційної наукової праці. Дослідження характеризується виваженим науковим стилем, чітким термінологічним апаратом та відсутністю ознак формалізму у викладі матеріалу. Текст роботи містить коректні посилання на використані джерела. Порушень академічної доброчесності у роботі не виявлено.

В процесі ознайомлення із текстом дисертації виникли наступні зауваження і запитання.

Зауваження:

1. У тексті роботи різняться назви Розділу 1, підрозділів 1.1 і 1.2 в анотації та змісті дисертації. Аналіз хорової обробки «Ой у полі три криниченьки» Б. Лятошинського подано здобувачкою в підрозділі 2.2, тоді як в анотації авторкою зазначено підрозділ 1.2.
2. У висновках до Розділу 1 подекуди простежуються думки авторки, що стосуються Розділу 2 дисертації.
3. Знайомлячись із аналізом хорової обробки народної пісні «Ой у полі три криниченьки» у підрозділі 2.2 опонент спостерігає текст на с. 108, котрий пов'язаний із кантатою «Весна» М. Скорика, висвітлений дисертанткою в авторській фаховій публікації «Хорова регіоністика межі тисячоліть: його

cantor і метамова» збірки наукових статей «Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти», м. Харків, ХНУМ, випуск 74, С. 236.

4. У викладених розлогіх та цікавих аналітичних зразках митців Й. С. Баха, Ф. Пуленка, Б. Лятошинського, М. Попова, О. Щетинського та інших композиторів поза зором дисертантки залишилися аудіо- / відеозаписи, а також нотні приклади творів, котрі здобувачці варто було б надати в основному тексті роботи або у додатках, що сприяло б конкретизації змістовного матеріалу.

5. У Висновках до Розділу 2 дисертантка розширює межі своїх узагальнень, згадуючи композиторів В. Птушкіна, В. Пацера, Д. Бочарова, що на думку опонента свідчить про заохоченість авторки із Китаю щодо подальших наукових розвідок у вивченні творчості українських композиторів.

Запитання:

1. На вашу думку, яким чином хорове письмо маючи когнітивну спрямованість, об'єднує композитора, виконавця та слухача під знаком духовного спілкування? Чи є хорове письмо фундаментальним фактором у практичній діяльності диригента?

2. У чому виявляється зв'язок національного хорового письма (українського, французького, латиського та китайського) із ментальними рисами етносу у запропонованих в роботі опусах камерних творів?

3. На с. 109 дис. Ви зазначаєте, що український твір Б. Лятошинського «Ой у полі три криниченьки» виконується сучасними хоровими колективами Прибалтики, Німеччини, Китаю, що свідчить про визнання та затребуваність даної композиції у вказаних регіонах. Назвіть, будь ласка, приклади сучасних хорових колективів, які виконують даний шедевр українського митця?

Окреслені зауваження та запитання жодним чином не применшують позитивну оцінку поданої до захисту дисертації, яка вирізняється високим ступенем наукової новизни та концептуальною цілісністю. Навпаки, вони мають рекомендаційний характер, важливий для подальшої розробки теми дослідження.

Дисертація Лю Дань є самостійною, завершеною науковою працею, яка містить актуальні теоретичні та практичні положення, аргументовані висновки й узагальнення, дотичні предмету дослідження. Кваліфікаційна наукова праця спрямована на розв'язання важливої наукової проблеми і завдань, актуальні для сучасного музикознавства. Аналіз змісту дисертації, анотації та наукових публікацій дисертантки (3 статті у наукових фахових виданнях) засвідчує про достатню глибину й обґрунтованість проведеного дослідження, а також переконливу аргументацію положень, узагальнень і висновків. Окрім того, з упевненістю можна констатувати, що здобувачка на високому науково-методологічному рівні досягла поставленої дослідницької мети.

Враховуючи вищезазначене, кваліфікаційна наукова праця Лю Дань **«Камерний хоровий спів як феномен виконавської практики межі XX – XXI століть: когнітивний аналіз»** вирізняється високим рівнем актуальності, наукової новизни, чіткою постановкою дослідницьких завдань і аргументованим підходом до їх вирішення, теоретичним і практичним підґрунтям та обґрунтованістю одержаних результатів, а також відповідає усім чинним вимогам МОН України до робіт даного профілю. Авторка дисертації Лю Дань заслуговує на присудження ступеня доктора філософії спеціальності 025 «Музичне мистецтво», галузі знань 02 «Культура і мистецтво».

Кандидат мистецтвознавства, доцент,
завідувач кафедри академічного та
естрадного вокалу Факультету музичного
мистецтва і хореографії Київського столичного
університету імені Бориса Грінченка

О.Л. Заверуха